

Белоброва Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Державний університет інфраструктури та технологій,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
м. Київ, ORCID ID 0000-0002-5555-4524,
e-mail: byelobrova@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-01-34-39>

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто сучасну проблематику, пов'язану з викладанням соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування у технічних закладах. Визначено, що головними проблемами в даному аспекті є відсутність знань у студентів з цих дисциплін, що знижує рівень їх професійної освіти. Досліджено, що важливість соціально-гуманітарних дисциплін полягає у розвитку soft skills, які є не менш важливими, ніж hard skills у сучасній економіці. Обґрунтовано, що для покращення викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування у технічних закладах необхідно враховувати специфіку професійного навчання та університетських студій. Запропоновано використовувати інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри та дискусії, які забезпечують підвищення інтересу до вивчення соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку. Доведено, що викладання соціально-гуманітарних дисциплін є важливим елементом економічної освіти в технічних закладах, який допомагає студентам розвивати необхідні soft skills для подальшої професійної діяльності.

Ключові слова: соціально-гуманітарні дисципліни, економічна освіта, професійне навчання, університетські студії, soft skills.

Tetyana Byelobrova,
PhD, associate professor,
State University of Information Structure and Technologies,
Department of Social and Humanitarian Disciplines,
Kyiv

PROBLEMS OF TEACHING SOCIAL AND HUMANITARIAN DISCIPLINES OF THE ECONOMIC DIRECTION IN A TECHNICAL INSTITUTION

The article deals with modern issues related to the teaching of socio-humanitarian disciplines of economic orientation in technical institutions. It was determined that the main problems in this aspect are students' lack of knowledge in these disciplines, which lowers the level of their professional education. It has been studied that the importance of social and humanitarian disciplines lies in the development of soft skills, which are no less important than hard skills in the modern economy. It is substantiated that in order to improve the teaching of socio-humanitarian disciplines of economic orientation in technical institutions, it is necessary to take into account the specifics of professional training and university studies. It is proposed to use interactive teaching methods, such as role-playing games and discussions, which ensure an increase in interest in the study of socio-humanitarian disciplines of the economic direction. It has been proven that the teaching of social and humanitarian disciplines is an important element of economic education in technical institutions, which helps students develop the necessary soft skills for further professional activities.

In this aspect, it is necessary to pay special attention to the fact that teachers of socio-humanitarian disciplines of the economic direction should take into account the peculiarities of the professional needs of students studying in technical sciences programs. For example, the teaching of socio-humanitarian disciplines of economic direction can be more effective if it focuses on specific areas that are related to the future professional activities of students. In addition, the need for interaction between teachers of socio-humanitarian disciplines of economic direction and teachers of technical disciplines acquires special importance. Such cooperation can contribute to a more complete coverage of the professional needs of students and ensure the integration of their knowledge from various disciplines in accordance with the integral competence of the educational program. Thus, it can be stated that currently the importance of social and humanitarian disciplines in the economic education of students of technical specialties is growing significantly, which leads to the need to eliminate the problems that arise during their teaching. Solving these problems requires the

practical application of various teaching methods that can make the teaching of socio-humanitarian disciplines of the economic direction more effective, and also emphasize the importance of interaction between various components of educational programs.

Keywords: social and humanitarian disciplines, economic education, vocational training, university studies, soft skills.

Постановка проблеми. Сучасна специфіка економічної освіти передбачає необхідність максимального інформаційного насичення освітніх компонентів профільним матеріалом, необхідним для засвоєння професійних знань за обраною освітньою програмою. В той же час не приділяється належної уваги інтеграції наукового пізнання за обраною галуззю знань опосередковано, за рахунок акцентування соціально-гуманітарних дисциплін, включених до освітньої програми на економічні складові. При цьому особливого значення набуває необхідність врахування актуальних тенденцій глобального економічного розвитку у формуванні програми відповідних навчальних дисциплін, зокрема – економічного спрямування суспільства, екологічності, цифровізації різних сфер діяльності людини, включаючи виробничо-господарську сферу.

В даному аспекті необхідно звернути особливу увагу на те, що викладачі соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку повинні враховувати особливості професійних потреб студентів, що навчаються за програмами технічних наук. Наприклад, викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування може бути більш ефективним, якщо воно зосереджується на конкретних сферах, які пов'язані з майбутньою професійною діяльністю студентів. Крім того, особливої важливості набуває необхідність взаємодії між викладачами соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування та викладачами технічних дисциплін. Така співпраця може сприяти більш повному охопленню професійних потреб студентів та забезпечити інтеграцію їх знань з різних дисциплін відповідно до інтегральної компетенції освітньої програми. Таким чином, можна стверджувати, що наразі суттєво зростає важливість соціально-гуманітарних дисциплін в економічній освіті студентів технічних спеціальностей, що зумовлює потребу в усуненні проблем, що виникають при їх викладанні. Вирішення зазначених проблем потребує практичного застосування різних методів навчання, які можуть зробити викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку більш ефективним, а також наголошують на важливості взаємодії між різними компонентами освітніх програм. Усе це обумовлює необхідність проведення поглиблених досліджень у сфері підвищення ефективності економічної освіти та професійного навчання в технічних навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із організаційно-методологічною ефективністю викладання дисциплін соціально-гуманітарного спрямування присвячено чимало праць та авторитетних наукових робіт. Деяко окремо в даному плані стоїть вивчення особливостей формування компетенцій економічного характеру у студентів технічних спеціальностей за рахунок такого навчання. Проте особливості формування сучасних освітніх програм передбачають необхідність залучення комплексних досліджень стосовно формування компетенцій у майбутніх фахівців. Це передбачає необхідність врахування суміжних наукових напрямів при формуванні відповідних освітніх програм. В даному контексті варто відзначити суттєвий внесок, що було здійснено у дослідження даної проблематики, який відображено у роботах таких вчених та практиків, як Б. А. Воронкова [1], М. І. Дзямучич [3; 8], С. О. Сисоєва [4], Ю. О. Чалюк [6], Д. Р. Щєпова [9] та багато інших.

Проте, зважаючи на суттєві зміни, які відбуваються в освітній сфері, необхідність формування відповідності професійних компетенцій освітнім компонентам, виникає потреба поглибленого дослідження специфіки викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічних освітніх закладах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні підходи до формування компетенцій у студентів технічних спеціальностей передбачають акцентування на основні професійні навички майбутніх фахівців, що створює проблеми при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку. Зокрема, залишаються невирішеними важливі питання, пов'язані з викладанням соціально-гуманітарних дисциплін в контексті вимог сучасного

ринку праці, необхідність формування у студентів soft skills тощо. Крім того, існують об'єктивні труднощі у сфері оцінювання знань та компетенцій, набутих майбутніми фахівцями у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку. Усе це потребує вирішення наявних проблем у сфері формування відповідних компетенцій студентами технічних закладів освіти, а також вимагає подальшого дослідження та аналізу особливостей викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування.

Виклад основного матеріалу. Особливості сучасного етапу формування системи знань та професійних навичок у майбутніх фахівців полягають у складному поєднанні технологій та глобальних економічних процесів. Однак, разом з цим виникає об'єктивна проблема, пов'язана з ефективністю викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічних закладах освіти. При цьому сучасні вимоги ринку праці, де ефективно управління та комунікації набувають усе більш важливого значення, вимагають від випускників не лише професійних технічних знань за обраною освітньою програмою, але й потребують формування навичок ефективної взаємодії з іншими людьми в процесі праці.

З огляду на зазначені особливості, важливого значення набуває потреба вирішення проблем, пов'язаних з викладанням соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічних закладах освіти. Зазвичай до числа таких проблеми відносять недостатнє розуміння студентами актуальності та важливості цих дисциплін для їх майбутньої професійної діяльності, неякісна система передачі матеріалу у зрозумілий та доступний для здобувачів освіти спосіб, а також недостатній час, відведений на вивчення соціально-гуманітарних дисциплін у загальній програмі навчання. Крім того, студенти технічних спеціальностей можуть мати деякі специфічні особливості відносно соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування, такі як низький інтерес до них у зв'язку з відсутністю їх у якості компонента майбутньої професії або нездатність розуміти їхнє значення в контексті майбутньої кар'єри.

Таким чином, виникає об'єктивна проблема, пов'язана з тим, що здобувачі освіти можуть пропустити важливі аспекти вивчення соціально-гуманітарних дисциплін економічного плану, що може вплинути на їхні майбутні професійні навички. Втім, вирішення цих проблем можливе за допомогою використання нових підходів до викладання соціально-гуманітарних дисциплін, таких як інтерактивні методи, використання сучасних технологій, проектна робота і створення більш реалістичних ситуацій навчання, які можуть бути використані для практичної реалізації знань, одержаних в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування.

Також важливо враховувати, необхідність забезпечення ефективного процесу навчання, за якого при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін повинна бути технічна можливість передачі навчального матеріалу у доступній формі для здобувачів освіти. При цьому необхідно використовувати підходи, які стимулюють їхній науковий та пізнавальний інтерес студентів та стимулюють їх до усвідомлення важливості зазначених дисциплін для їх майбутньої ефективної професійної діяльності. Загалом, проблеми викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічному закладі є важливими і вимагають серйозного уваги. Їх вирішення може допомогти підготувати майбутніх фахівців з комплексним набором актуальних професійних навичок, які дозволять їм ефективно функціонувати в сучасному світі інформаційного економічного розвитку [2].

Особливого значення при розробці сучасних освітніх програм набуває потреба включення до них компонентів, пов'язаних із засвоєнням м'яких навичок (soft skills) як важливої складової майбутньої успішної кар'єри та професійного розвитку. Такі навички включають у себе елементи комунікації, співпраці, лідерства, а також здатності до аналізу, вирішення проблем та управління часом. При викладанні соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічному навчальному закладі застосування soft skills може бути ключовим для успіху здобувачів освіти. Такі дисципліни можуть стати більш доступними та зрозумілими для тих студентів, які можуть мати складнощі з освоєнням більш технічних аспектів навчання.

Зокрема, пропонується застосовувати елементи комунікації, співпраці та лідерства в навчальному процесі, що допоможе залучити здобувачів освіти до активної участі в дискусіях, розвитку соціальних зв'язків та ефективній роботі в групах. Крім того, здатність до аналізу,

сприяння вирішенню проблем та управління часом може допомогти майбутнім фахівцям більш якісно зрозуміти важливість соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування в розвитку професійних навичок та підготовці до роботи в реальних умовах [7]. Крім підвищення доступності соціально-гуманітарних дисциплін, застосування soft skills також може сприяти розвитку у студентів навичок, які є важливими для здійснення ефективної професійної діяльності відповідно до їх основних освітніх програм. Це включає у себе як формування здатності до ефективних комунікацій з колегами та клієнтами, управління проектами, вміння приймати рішення та розв'язувати проблеми, так і набуття здатності адаптації до змін та уміння працювати в команді, що важливо при вирішенні проектних завдань.

Крім того, застосування soft skills при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку також може сприяти зменшенню проблем, пов'язаних зі стереотипами та дискримінацією на робочому місці. При цьому самі соціально-гуманітарні дисципліни сприяють поглибленому розумінню здобувачами освіти соціальних та культурних аспектів бізнесу, що може бути важливим при роботі з клієнтами з різних країн та культур. Крім того, застосування soft skills безумовно сприятиме формуванню інноваційної та різноманітної навчальної обстановки, яка впливатиме на залучення до навчання студентів з різними професійними та особистими інтересами й поглядами на сучасні тенденції розвитку суспільства.

Також необхідно зазначити що у сучасному світі, де кар'єрні можливості залежать не лише від наявності технічних навичок, але й від здатності до співпраці, комунікації та розвитку соціальних зв'язків тощо, застосування soft skills виступає важливим елементом в якісному професійному навчанні здобувачів освіти [5]. Особливої актуальності цей підхід набуває в технічних навчальних закладах, де соціально-гуманітарні дисципліни економічного спрямування можуть бути менш доступними та зрозумілими для студентів, котрі визначально є більш орієнтованими на технічну складову освітньої програми. При цьому застосування soft skills реально може сприяти додатковому та більш інтенсивному розвитку навичок, що будуть корисними для майбутньої професійної діяльності таких здобувачів й може сприяти додатковій орієнтації їх професійного спрямування на дослідження його економічної складової.

Ефективність застосування soft skills при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін обумовлюється його орієнтованістю на формування проектно-орієнтованих навичок майбутніх фахівців (рис. 1).

Крім того, особливого значення при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін набувають інтерактивні методи навчання, які демонструють свою високу ефективність саме у сфері вивчення економічних компонентів освітніх програм. До основних типів інтерактивних методів, які рекомендуються до застосовування в даному контексті, варто віднести наступні:

1. групова робота – даний метод полягає в тому, що здобувачі освіти об'єднуються в групи та працюють над спільним завданням, яке допомагає їм зрозуміти певний аспект дисципліни, наприклад, розв'язати бізнес-кейс, розробити маркетингову стратегію тощо;
2. дебати – допомагають здобувачі освіти розвивати навички аргументації та переконування, що є важливими в бізнесі та політиці, а також сприяють формуванню власної своєї думки стосовно процесів, котрі обговорюються;
3. кейс-метод, який полягає в тому, що здобувачам освіти пропонуються реальні кейси з бізнесу та інших галузей економіки, які вони аналізують та намагаються знайти найоптимальніше рішення проблеми. Цей метод допомагає здобувачі освіти зрозуміти принципи застосовування теоретичні знань в практичній діяльності.
4. рольові ігри – допомагають здобувачі освіти вивчати економічні процеси та функціональну взаємодію в компаніях на основі співпраці з іншими студентами;
5. проекти – допомагають здобувачам освіти розвивати практичні навички, такі як аналіз даних, розробка бізнес-планів, підготовка маркетингових стратегій тощо. При цьому студенти можуть працювати в команді або індивідуально, виконуючи завдання, пов'язані з дисципліною.
6. експерименти та симуляції – допомагають здобувачам освіти зрозуміти складні економічні концепції і можуть проводитися в офлайн, так і в онлайн-форматі.

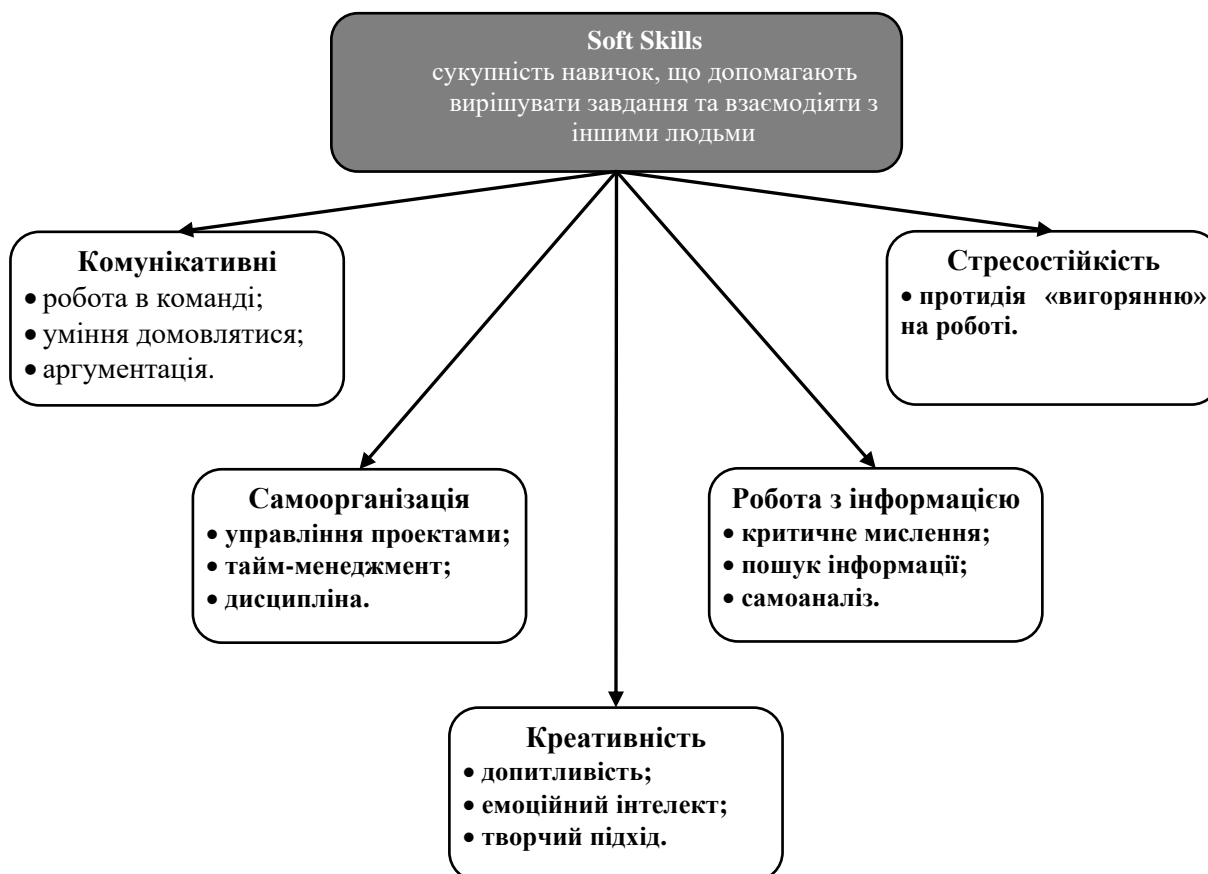

Рис. 1. Структура та складові soft skills, котрі можуть застосовуватися при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування
Джерело: [1]

Загалом можна стверджувати, що застосування інтерактивних методів навчання викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного спрямування допомагає здобувачам освіти активно залучатися до навчального процесу, збільшує їхню мотивацію та зацікавленість у вивченні відповідних дисциплін. Перевагою інтерактивних методів є їх орієнтованість на розвиток навичок взаємодії, комунікації та розв'язання проблем, що є важливими як в економічній діяльності, так і в буденному житті загалом.

Висновки та пропозиції. Таким чином, приходимо до висновку, що в сучасних умовах інтенсивного розвитку цифрових та інформаційних технологій об'єктивною необхідністю є потреба щоб технічні спеціалісти не тільки володіли належним обсягом професійних технічних знань, але й могли розуміти соціально-гуманітарні аспекти сучасного світу, що також є важливими для успішного розвитку бізнесу та інших галузей. Проте, викладання соціально-гуманітарних дисциплін економічного напрямку в технічному навчальному закладі може стикатися з рядом проблем. Однією з них проблем є недостатня увага до застосування soft skills у процесі навчання. Це може призвести до того, що технічні спеціалісти, не маючи належного рівня економічних компетенцій, не зможуть ефективно співпрацювати з колегами, клієнтами та іншими учасниками бізнесу, що зменшить їхні шанси на успіх. Ще однією проблемою є складність засвоєння специфічних економічних концепцій здобувачами освіти, що є особливо важливим для тих, хто має потребу у поєднанні технічних освітніх навичок з практичним досвідом із сфери соціально-гуманітарних наук. вирішенням цих проблем є спрощення методів засвоєння складних економічних концепції за допомогою інтерактивних методів навчання.

Джерела та література

1. Воронкова Б. А., Дебич М. А., Дем'яненко Н. М., Дівінська Н. О. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія. Київ, 2014. 326 с.
2. Дзямулич М. І. Ефективність функціонування системи розвитку персоналу на підприємстві. *Економічний форум*. 2023. №1. С. 3-7.
3. Дзямулич М. І., Шматковська Т. О. Управління розвитком персоналу підприємства в умовах економічної глобалізації. *Економічний форум*. 2020. №3. С. 138-142.
4. Сисоєва С. О., Огнев'юк В. О. Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти. *Рідна школа*. 2012. №4-5. С. 44-51.
5. Чалюк Ю. О. Детермінанти цифровізації економіки та суспільства. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2020. Вип. 5. С.138–143.
6. Чалюк Ю. О. Суспільство 5.0 у японській концепції кейданрен. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. Вип. 1(99). С 65-74.
7. Чалюк Ю. О. Цифрова конкурентоспроможність країн. *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2020. Вип. 50. С. 23-30.
8. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І., Сташук О. В. Особливості моделювання бізнес-процесів в умовах формування цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. №26.
9. Щєпова, Д. Р. Місце соціально-гуманітарних дисциплін у системі аграрної освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2014. №2(13). С. 320-324.

References

1. Voronkova, B. A., Debych, M. A., Demianenko, N. M., Divinska, N. O. (2014). Optymizatsia tayklu sotsialno-humanitarnykh dystsyplin u vyshchii osviti Ukrainy v konteksti evrointegratsii [Optimizing the cycle of social and humanitarian disciplines in higher education of Ukraine in the context of European integration]. Kyiv, 2014. 326 p. [in Ukrainian].
2. Dziamulych, M. I. (2023). Efektyvnist funktsionuvannia systemy rozvytku personalu na pidpriemstvi [The effectiveness of the personnel development system at the enterprise]. *Ekonomichnyi Forum – Economic Forum*. Vol. 1. P. 3-7 [in Ukrainian].
3. Dziamulych, M. I., Shmatkovska, T. O. (2020). Upravlinnia rozvytkom personalu pidpriemstva v umovakh ekonomichnoi hlobalizatsii [Management of enterprise personnel development in conditions of economic globalization]. *Ekonomichnyi Forum – Economic Forum*. Vol. 3. P. 138-142 [in Ukrainian].
4. Sysoieva, S. O., Ogneviuk, V. O. (2012). Sysoieva, S. O., & Ohneviuk, V. O. (2012). Osvitolohiia – naukovyi napriam intehrovanoho doslidzhennia sfery osvity [Education is a scientific direction of integrated research in the field of education]. *Ridna shkola – Native school*. Vol. 4-5. P. 44-51 [in Ukrainian].
5. Chaliuk, Yu. O. (2020). Determinanty tsyfrovizatsii ekonomiky ta suspilstva [Determinants of digitization of the economy and society]. *Intelekt XXI – Intelligence XXI*. Vol. 5. P. 138-143 [in Ukrainian].
6. Chaliuk, Yu. O. (2023). Suspilstvo 5.0 v iaponskii kontseptsii keidanren [Society 5.0 in the Japanese concept of keidanren]. *Mechanism of an Economic Regulation*. Vol. 1(99). P. 65-74 [in Ukrainian].
7. Chaliuk, Yu. O. (2020). Tsyfrova konkurentospromozhnist krajyn [Digital competitiveness of countries]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*. Vol. 50. P. 23-30 [in Ukrainian].
8. Shmatkovska, T. O., Dziamulych, M. I., Stashchuk, O. V. (2021). Osoblyvosti modeliuvannia bisnes-protseviv v umovakh formuvannia tsyfrovoi ekonomiky [Peculiarities of modeling business processes in the conditions of the formation of the digital economy]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Vol. 26 [in Ukrainian].
9. Shchepova, D. R. (2014). Mistse sotsialno-humanitarnykh dystsyplin u systemi ahrarnoi osvity [The place of social and humanitarian disciplines in the agricultural education system]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohika – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogy*. Vol. 2(13). P. 320-324 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2023 р.